

FINNSAM-konferensen i Nyskoga hösten 1998

Av Tor Eriksson, Örebro

Fredagen den 25 september

Med buss åkte jag till Hällefors där K-G Johansson väntade med bil för färden vidare mot Torsby. Utanför Ekshärad stannade vi nedanför ett berg. På en skylt stod det gravrösen, och vi ville se hur de såg ut. Det fanns ingen avståndsmarkering så vi kämpade oss uppför hela berget. Till sist var vi uppe på berget och kunde beskåda två stycken rösen troligen från bronsåldern. Resan fortsatte sedan mot Torsby, där lunchen intogs innan vi begav oss till Finnkulturcentret.

Torsby Finnkulturcentrum är inrymt i Torsby herrgård. Samlingen för de deltagare som kom på fredagen ägde rum här. Vi fick gott om tid på oss att bekanta oss med Finnkulturcentret och dess samlingar. Jag började med att se utställningen "Niittaho - den blommande svedjeängen". Man får här med hjälp av bl.a. ljus- och ljudspel en inblick i finnarnas levnadssätt och trosföreställningar. Vandringen in i utställningen sker genom en svedjeskog, där eldslågor flamlar på en vägg och eldens sprakande och människors rop hörs från en bandspelare. På Torsby Finnkulturcentrum finns även ett rikhaltigt arkivmaterial och Richard Brobergs bibliotek.

Efter några timmars vistelse i Torsby vände vi kosan norrut mot Nyskoga. Här tog Allan och Birgitta Lewin emot oss och hälsade oss välkomna till Nyskogagården. Det är byn Flatåsens f.d. skola som numera används som kursgård. De två lärarbostäderna som ligger i anslutning till skolan hör också till anläggningen, liksom två nybyggda delar: en rökbastu och en eldpallkoja. Inkvartering skedde på Nyskogagården, kvällsmat åts och sedan blev det så småningom dags för en stund i rökbastun. Det är en skön känsla att bada rökbastu för det är inte så torr luft som i en elektrisk bastu. Tiden gick och så småningom kröp jag till sängs i ett av rummen i den lilla villan.

Lördagen den 26 september

Dagen inleddes med frukost i matsalen. Allan Lewin tog oss sedan med på en vandring runt i Flatåsens kyrkby. Tyvärr regnade det och var kallt, men vi fick göra det bästa av situationen. Den gamla landsvägen följdes till Nyskoga kyrka. Då Nyskoga blev befolkat på 1640-talet tillhörde trakten Norra Ny församling. Nyskoga församling bildades 1873 av Ny sockens finnskog. Det tog några år, innan kyrkan blev färdig och den byggdes sedan om på 1920-talet. Befolkningen uppgick år 1875 till 823 personer. Numera bor c:a 130 personer i Nyskoga.

I trakten levde språket och sedvänjorna kvar länge, nyskogadialekten bär ännu spår av den finska språkmelodin. På Nyskoga kyrkogård vilar Finnskogens siste vandringsman, Niitaho-Jussi. Han dog i februari 1965, 91 år gammal. Invid hans gravsten berättade Inga-Greta Lindblom från Torsby Finnkulturcentrum att centret via Finland har fått en värdefull samling dagböcker skrivna av denne märklige man. Strövandet ledde sedan vidare upp på själva åsen. Här upptogs de första bosättningarna Norra Flatåsen och Södra Flatåsen 1646, medan Mellan Flatåsen upptogs en bit in på 1650-talet. Även Tjärnberg anläggs 1646.

Så småningom kom vi till hembygdsgården Nikkila. Här finns en rökstuga, vilken var i bruk fram till år 1880. Den revs då och flyttades och uppfördes på sin nuvarande plats. På 1950-talet erhöll hembygdsföreningen nyttjanderätten till rökstugan och två gamla härbren. I närheten av stugan finns även en gammal rökbastu. Regnet strilade vidare när vi gick tillbaks till Nyskogagården. Här stod bordet dukat med motti, fläsk och flott. Det blev en festmåltid.

Efter lunchen klev vi upp i den anlända bussen för att tillsammans med lokala guider från Södra Finnskoga bege oss upp dit.

Färden gick först till Rikkenberget. Här finns Södra Finnskogas sista bevarade rökstuga att beskåda. Den ligger på sin ursprungliga byggnadsplats och har använts som permanent bostad fram till 1925. Strax ovanför rökstugan finns Värmlands nordligaste bestånd av vildväxande lind. Även tibast, fjälltolta och andra mer sällsynta växter förekommer rikligt.

Rikkenbergs rökstuga

Sedan rullade bussen mot Röjden. En fördjupning i marken som bildar ett kors fångade vårt intresse. Korsets ben är ungefär 1,5 meter långa. Bredden är c:a 10 cm och djupet c:a 5 cm.

I ungefär 150 år har korset funnits och det har upplevt lika många lövfällningar utan att växa igen. Det finns ingen förklaring till fenomenet. I samband med det här besöket gjordes en avstickare till en närliggande plats med liknande fenomen. Här såg vi flera mystiska företeelser, vilka har uppkommit rätt nyligen.

FINNSAM-gänget betraktar det märkliga korset vid Röjden

Södra Finnskoga kyrka blev nästa anhalt på resan. År 1831 började kyrkan att byggas. Samma år installerades församlingens förste präst, Emanuel Branzell, enligt traditionen förebild för Selma Lagerlöfs Gösta Berling. Kyrkan har bl.a. ett vackert kors i intarsia från 1950-talet. Utanför södra kyrkomuren finns en minnessten av Carl Axel Gottlund. Stenens ena sida pryds av en bild av Gottlund. Den andra sidan upptar de finska släktnamn och ortnamn som är kända från Södra Finnskoga.

Kaffet intogs på Tomta hembygdsgård i Skråckarberget. Det är en ursprunglig finsk släktgård från 1700-talet. Här finns ett tiotal byggnader; bl.a. en rökstuga och en nybyggd rökbastu enligt gammal finsk tradition. Sommartid finns det får och kaniner på Tomta. Julisöndagar serveras nygräddade våfflor. Så här i september kan man bara drömma om det. Vi fick hålla till godo med vanligt kaffebröd, men det smakade bra nu inne i stugan, medan gråvädret fortsatte utanför.

Rökugnen i Tomta rökstuga

Uthus på Tomta hembygdsgård

Bussen gjorde sedan en kort sväng in i Norge innan turen gick åter mot Nyskogagården. Väl hemkomna tackade vi våra guider Eli Jonsson och Per-Åke Thorsen från Södra Finnskoga bygdekooperativ och vår busschaufför som visat oss runt i Södra Finnskoga.

Efter en stund blev det dags för middag som Torsby kommun bjöd oss på. Lars Elam välkomnade oss till Torsby kommun.

Lördagskvällen innehöll också en introduktion i Finnskogspolska. Åke Axelsson, känd danspedagog från Gammelbyn, visade oss hur man dansar polska från Finnskogen. En del dansade, andra tittade på - alla hade nog lika roligt. Det gick dock lite för snabbt för mig så jag blev väldigt yr så småningom och tvingades avbryta dansandet. En del dansare höll på i ett par timmar och svängde runt i dansens virvlar.

Finnskogspolska

Sedan gick vi över till eldpallkojan ute på gården, där Inga-Greta Lindblom dukade upp förtäring, bestående av bl.a. olika sorters ostar, kex, melon, vindruvor, öl etc. Samvaron i kojan avslutade lördagens begivenheter.

Söndagen den 27 september

Först intogs frukost. Sedan började ett seminarium med tema finnskogsutbildning. Det skulle vara hela förmiddagen. Företrädare inom olika finnskogsutbildningar bidrog var och en med sina erfarenheter. Lennart Stenman berättade om utbildningen vid Högskolorna i Örebro och Karlstad. Det var inte den traditionella målgruppen som sökte sig till denna utbildning. Därför blev informationen viktig för att nå ut. Det ordnades även ett par sammankomster vid Högskolan i Karlstad 1991. Det blev fröet till nuvarande FINNSAM.

Gabriel Bladh har också haft kurser vid bl.a. Karlstads Högskola. Han anser att fritidsforskare och yrkesforskare måste möta varandra. De står för olika kunskaper i forskningen. Fritidsforskaren har närheten till bygden medan yrkesforskaren har de teoretiska verktygen och metoderna att närma sig källmaterialet. Det är även viktigt att få fler yrkesforskare att hålla på med finnskogsforskning. Det är väldigt få forskare inom den akademiska världen som ägnar sig åt sådana studier.

Maud Wedin speglade Mitthögskolans sätt att nå nya grupper. Skolan har genom IT bedrivit distansutbildning med lokala handledare.

Seppo Remes har lett kurser i Axevalla Folkhögskolas regi. De kurserna har även innehållit praktiskt svedjebbruk.

Olle Bylander och Allan Lewin redovisade sin verksamhet vid Nyskogagården. Här inleddes år 1987 utbildningen i finnskogskunskap. Varje år under ett decennium har nya deltagare en sommarvecka vistats på Nyskogagården. De ansvariga personerna för kursen har varit med hela veckan och bestått av samma grupp under alla år.

Föreläsning pågår

Vi delades sedan in i grupper för vidare diskussioner. Med en kopp kaffe i handen gick jag över till stora villan där min grupp skulle samlas. Efter en timmes fruktbart meningsutbyte skedde återsamling med redovisning av gruppernas samtal. Under debatten som följde enades vi om några riktlinjer för framtiden; Det ansågs t.ex. viktigt med praktiska inslag i undervisningen, som att t.ex. kunna hantera en lie. Att hitta ett forum för mötet mellan fritidsforskare och yrkesforskare är också angeläget. En del andra väsentliga förslag enades vi också kring.

Så småningom tog vi trappan ned till bottenvåningen för att äta lunch innan själva FINNSAM-förhandlingarna vidtog. Dagen avslutades med kaffe. Sedan hämtade jag mitt pick och pack och lade in det i Seppo Remes bil. Han skjutsade mig tillbaks till Löa dit jag kom vid halv åtta-tiden på söndagskvällen. Jag var hemma igen efter en lyckad konferens med FINNSAM-gänget. Tyvärr var vädret inte det allra bästa men det får vi se till att det är nästa gång vi ses.